

Henryk Bogacki

"Das Wesen der Kirche", Dietrich Bonhoeffer, München 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/1, 197-198

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Część historyczna przedstawia najpierw objawienie Kościoła w Piśmie św. (*La révélation de l'Église dans l'Écriture*, I 3—99). Szczególną uwagę zwraca autor na to, że objawienie Kościoła dokonało się przez jego realizację, a nie poprzez teoretyczne poczenia. Autor kolejno przedstawia etapy realizowania opisane w księgach Starego Testamentu, w ewangeliach synoptycznych i Dziejach Apostolskich, u św. Pawła, u św. Jana, a wreszcie w innych pismach nowotestamentowych. Faynel zbiera w uproszczonej syntezę wyniki dociekań egzegetycznych wykorzystując najnowszą literaturę przedmiotu.

W tej samej części szeroko traktuje dzieje rozumienia misterium Kościoła w tradycji (*Le mystère de l'Église dans la tradition*, I 101—166), odróżniając okres patrystyczny od epoki systematyzacji teologicznej (w. XII—XX). Zadanie autora jest tu trudniejsze, gdyż dzieje eklezjologii nie są należycie opracowane. Wskutek tego Faynel znacznie więcej może powiedzieć o eklezjologii ojców Kościoła (I 103—144) niż o następnym okresie, kiedy spory eklezjologiczne nabierały większej żywości (I 145—166). Przegląd jest niezwykle zwięzły, np. całkowicie pomija zagadnienie koncyliaryzmu, choć jego koncepcje przez wiele wieków zabarwiały kierunki eklezjologiczne, a ożywione zainteresowania problematyką koncyliarną dostarczyły w naszych czasach wiele cennych opracowań.

Część dogmatyczna składa się z dwóch sekcji. Pierwsza koncentruje się głównie na istocie misterium Kościoła (*Le mystère de l'Église*, I 169—288), druga zaś zajmuje się jego posłannictwem (*La mission catholique de l'Église*, II 1—248). Misterium Kościoła przedstawione jest od strony aspektu wewnętrznego — trynitarnego (lud Boży, oblubienica i Ciało Mistyczne Chrystusa, świątynia Ducha Świętego) oraz instytucjonalnego — hierarchicznego (Kościół widzialny i niewidzialny, Kościół świętych i grzeszników, hierarchia, świeccy). Sekcja dotycząca posłannictwa Kościoła koncentruje się na czterech zasadniczych tematach: istota i cechy charakterystyczne posłannictwa, sakrament zbawienia, wykonywanie posłannictwa przez potrójną posługę (słowo, sakramenty, jurysdykcja), stosunek do wartości doczesnych.

Przegląd układu podręcznika świadczy o dość dobrej i spójnej konstrukcji traktatu eklezjologicznego. Dotąd jeszcze nikt nie zdołał stworzyć dobrego podręcznika w tej dziedzinie, a dzieło Faynela stanowi ważny krok naprzód w stosunku do podręczników dotychczasowych. Nie można mu już zarzucać, że przedkłada „hierarchologię”, gdyż nie pomija żadnego z wątków niezbędnych we współczesnym podręczniku eklezjologii. Najwyżej trzeba stwierdzić, że zagadnienia potraktowane są sumarycznie, a wywody ograniczone są do najpotrzebniejszych elementów, bez wnikania w subtelniejsze problemy. Pod względem dydaktycznym jest to niewątpliwie zaleta. Walory dydaktyczne powiększa przejrzysty układ graficzny. Książkę Faynela należy ocenić jako udaną próbę stworzenia podręcznika eklezjologii. Wydawnictwo zrezygnowało z kontynuowania serii podręczników *Le Mystère Chrétien*, co wymownie świadczy o trudności pisania dzisiaj podręczników teologicznych.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Dietrich BONHOEFFER, *Das Wesen der Kirche*, wyd. Otto Dudzus, München 1971, Chr. Kaiser Verlag, s. 79.

W r. 1932 D. Bonhoeffer poświęcił 20 godzin wykładowych zagadnieniu istoty Kościoła. Manuskrypt wykładów zaginęł. Dla zrekonstruowania ich treści wydawca posłużył się zapiskami dwóch słuchaczy². Czytelnik otrzymuje więc w zasadzie tylko streszczenie, a zaledwie trzy krótkie ustępy

² O. Dudzus odtworzył w podobny sposób wykłady Bonhoeffera z r. 1933 na temat chrystologii: D. Bonhoeffer, *Wer ist und wer war Jesus Christus?*, München 1962.

podtyktowane przez wykładownicę oddają dokładnie słowa Bonhoeffera (s. 47—49, 60). Pięć lat wcześniej Bonhoeffer ukończył rozprawę doktorską z dziedziny eklezjologii³. O Dudzus dostrzega na przestrzeni tego czasu rozwój poglądów eklezjologicznych Bonhoeffera. Stwierdza przede wszystkim mocniejsze akcenty chrystologiczne oraz wspólnotowe, a także wzmożone skierowanie do „świata”. Niewielka broszura jest pomocą dla zrozumienia rozwoju poglądów eklezjologicznych D. Bonhoeffera.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Einführung in die Methoden der biblischen Exegese, wyd. Josef Schreiner, Würzburg 1971, Echter Verlag — Tyrolia Verlag, s. 329.

Metody badania treści Pisma św. stają się w ostatnich latach coraz bardziej skomplikowane. Nawet bibliści różnią się między sobą w ich ocenie i stosowaniu. Tym trudniej w tym zagadnieniu orientować się przedstawicielom innych dyscyplin teologicznych, którzy w swej pracy są w rozmaitym stopniu uzależnieni od wyników dociekań egzegetycznych. Należy więc z uznaniem powitać dzieło zbiorowe stawiające sobie za cel wprowadzenie i zapoznanie ze współczesnymi metodami egzegezy biblijnej⁴.

J. Schreiner przedstawia historię egzegezy Starego Testamentu (s. 1—17), a J. B. Bauer — drogi egzegezy Nowego Testamentu (s. 18—39). Są to krótkie wprowadzenia, które w zwięzłym ujęciu podają sposób rozumienia Pisma św. przez kolejne epoki.

Zasadniczą część książki otwiera obszerne studium dogmatyka K. Lehmannna na temat teologicznego znaczenia egzegezy historyczno-krytycznej (s. 40—80). Autor poświęca wiele uwagi rozwojowi hermeneutyki, szczególnie protestanckiej. W teologii katolickiej recepcja metody historyczno-krytycznej napotykała na wiele trudności i oporów. Jednym z powodów była także krańcowość poglądów, bezpodstawnie głoszonych przez wielu jej wyznawców. Dziś metoda ta już nie potrzebuje zabiegać o prawo obywatelstwa, jest uznawana, a niektóre wyniki osiągnięte przy jej pomocy przez nauki biblijne wymagają swoistej rewizji całej teologii, zwłaszcza zaś dogmatyki.

Wprowadzenie wydane przez J. Schreinera nie ogranicza się do teoretycznych rozważań na temat metod egzegezy biblijnej, lecz dostarcza także praktycznych przykładów ich zastosowania. Po krótkim wstępie wyjaśniającym pióra E. Zengera (s. 81—83), J. Schreiner omawia biblijną krytykę tekstu na przykładzie Ps 110 (s. 84—96). E. Zenger prezentuje zastosowanie metod egzegetycznych wobec Sdz (s. 97—148), a A. Smitmans — w stosunku do Ap 14 (s. 149—193). Obydwaj autorzy najpierw przeprowadzają przegląd tekstu, potem stosują analizę historyczno-krytyczną (pięć etapów: *Literar-, Form-, Gattungs-, Traditions-, Redaktionskritik*, względnie — *geschichte*), a wreszcie podają interpretację teologiczno-krytyczną (np. Zenger: *anthropologische, heilsgeschichtliche, dogmatische Interpretation*). Już samo wyliczenie etapów badania tekstu dowodzi skomplikowania współczesnych metod egzegetycznych!

Następne dwa opracowania analizują formy i rodzaje literackie w Starym (J. Schreiner, s. 194—231) i Nowym Testamencie (H. Zimmermann, s. 232—260). Autorzy charakteryzują sposoby wyrażania treści przez Pismo

³ Por. D. Bonhoeffer, *Sanctorum Communio. Eine dogmatische Untersuchung zur Soziologie der Kirche*, München 1954, Chr. Kaiser Verlag.

⁴ Jest to uzupełnienie dwóch poprzednich dzieł opublikowanych przez to samo wydawnictwo: *Wort und Botschaft des Alten Testaments*, wyd. J. Schreiner, Würzburg² 1970; oraz *Gestalt und Anspruch des Neuen Testaments*, wyd. J. Schreiner i G. Dautzenberg, Würzburg 1969.